

โฮสเทลกรุงเทพฯ : การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหน้าที่การใช้งานและการสื่อความหมาย ของพื้นผิวอาคารโฮสเทลในเขตกรุงรัตนโกสินทร์ชั้นนอก*

Old Siam Hostels : A Study of Pragmatic and Symbolic Meaning of Rattanakosin Hostel Façades

ธนาкар โมกษะสมิต (Tanakarn Mokka-smita)**

ตันข้าว ปาณินท์ (Tonkao Panin)***

บทคัดย่อ

การเปลี่ยนแปลงการใช้งานจากอาคารพักอาศัยมาเป็นโฮสเทลในย่านแหล่งท่องเที่ยวเมืองเก่ารอบกรุงรัตนโกสินทร์กำลังเป็นที่นิยมแพร่หลาย อาคารเรือนแถวโบราณ ถูกปรับเปลี่ยนดัดแปลงต่อเติมไปตามหน้าที่ใช้สอยใหม่ในพื้นที่ที่จำกัด เนื่องจากอาคารเดิมไม่ได้ถูกออกแบบมาเพื่อรองรับคนจำนวนมาก ในแง่การใช้สอยจึงมีความจำเป็นที่จะต้องออกแบบปรับปรุงระบบพื้นที่ งานระบบอาคาร ระบบผนังและช่องเปิด เพื่อรองรับการใช้สอยรูปแบบใหม่ อีกทั้งโฮสเทลหลายแห่งมักจะนำเสนอภาพบรรยากาศของการพักอาศัยที่กลมกลืนไปกับวิถีชีวิตชุมชนดั้งเดิมมาเป็นจุดขายของโครงการ ความโหยหาบรรยากาศของอดีตถูกตีความ และถอดความออกมาเป็นรูปแบบ และ ภาษาทางสถาปัตยกรรม เพื่อสื่อสารถึงความเป็นย่านชุมชนเก่า หรือความเป็นเมืองเก่า ด้วยวิธีการที่หลากหลายและแตกต่างกันออกไป

งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งเน้นไปที่การศึกษาเก็บข้อมูลระบบพื้นผิวอาคาร (Façade) ก่อนและหลังการปรับปรุงอาคาร เพื่อศึกษาสมดุลของหน้าที่ที่สำคัญสองข้อ คือ หน้าที่ด้านการใช้งาน (Pragmatic) และ หน้าที่ด้านการสื่อความหมาย (Symbolic) เนื่องจากหน้าที่ทั้งสองนั้น ไม่สามารถถูกแยกขาดจากกันได้ เพราะในขณะที่การใช้สอยเกิดจากความต้องการพื้นฐานอันตรงไปตรงมาของมนุษย์ เมื่อการใช้สอยถูกพัฒนาขึ้นเรื่อยๆ มิติของการสื่อความหมายก็จะเกิดขึ้นจากการใช้สอยนั้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และในทางกลับกัน การสื่อความหมายก็นับเป็นการตอบสนองความต้องการพื้นฐานอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นกับสิ่งใช้สอยในชีวิตประจำวัน งานวิจัยฉบับนี้ได้ทำการวิเคราะห์กรณีศึกษาทางสถาปัตยกรรม ผ่านวัตถุประสงค์ ที่มา วิธีการ ตลอดจนผลลัพธ์ ของการทำงานร่วมกัน

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม, มหาวิทยาลัยศิลปากร ปี 2561

This article is part of Ph.D. Thesis Program in Architecture, Silpakorn University, 2018.

** นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม, มหาวิทยาลัยศิลปากร

The author is a student of Ph.D. Program in Architecture, Silpakorn University., m.tanakarn@gmail.com

0891401019

*** อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Thesis Advisor, Associate Professor Ph.D., Faculty of Architecture Silpakorn University.

tonkaopanin@hotmail.com

ของหน้าที่ดังกล่าว โดยศึกษาผ่านทฤษฎีเกี่ยวกับความหมายในงานสถาปัตยกรรม และใช้ทฤษฎีความโหยหาอดีต เพื่อกำหนดกรอบในการอ่านความหมาย เพื่อวิเคราะห์จุดขัดแย้ง และจุดสมดุลของการทำงานระหว่าง หน้าที่การใช้งาน (Pragmatics) และหน้าที่การสื่อสาร (Symbolic) บนพื้นผิวอาคารโฮสเทลในเขตกรุงรัตนโกสินทร์ชั้นนอก

คำสำคัญ : สถาปัตยกรรม / โฮสเทล / ระบบพื้นผิวอาคาร / การใช้สอย / การสื่อความหมาย / ความโหยหาอดีต

Abstract

Transformation from Residential Shophouses to Hostels around the Old Town Rattanakosin area are growing in popularity. Old wooden shophouses are converted to new hostels with limited spaces. Since the original buildings were not designed for use as hostels, In terms of Functionality, it is necessary to improve spatial design, building mechanical equipment system, façade enclosure and voids to support the new usage. Many of the hostels often offer an intimate atmosphere of living in harmony with the traditional way of life of the community. The nostalgic atmosphere is interpreted and transcribe it into the style and language of architecture to communicate the old community or old town in different methods.

This research focuses on the study of the façade system before and after the renovation. To study the balance of two important roles of architecture the polarity of the “Pragmatic” and the terminology of the “Symbolic” that cannot be separated from each other. While the pragmatic functional use starts with the straightforward basic requirements of human needs, the dimension of communication and meaning will come from the use inevitably once the uses are developed. On the other hand, “Communication” is responsive to basic need that happened in everyday life. This paper analyzes the case studies of architecture, the objectives, methods, and outcomes of the cooperation of such functions through the theories of meaning, representation, interpretation and the definition in architecture, and the theory of Nostalgia, in order to analyze the contradiction and the balance between functional purpose “Pragmatic” and rhetorical purpose “Symbolic” in hostel façade designs of case studies around Old Town Rattanakosin area.

Keywords : Architecture / Hostel / Façade / Pragmatic / Symbolic / Nostalgia

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสมมูลของหน้าที่ที่สำคัญสองข้อ คือ หน้าที่ด้านการใช้งาน (Pragmatic) และ หน้าที่ด้านการสื่อความหมาย (Symbolic) โดยศึกษาผ่านทฤษฎีเกี่ยวกับความหมายทางสถาปัตยกรรม การอ่านความหมาย และการสร้างความหมายในงานสถาปัตยกรรม ผ่านทฤษฎีความโหยหาอดีตเพื่อกำหนดกรอบในการอ่านความหมาย

2. เพื่อวิเคราะห์จุดขัดแย้ง และจุดสมมูลของการทำงานระหว่าง หน้าที่ด้านการใช้งาน (Pragmatic) และ หน้าที่ด้านการสื่อความหมาย (Symbolic) บนพื้นที่อาคารโฮสเทลในเขตกรุงรัตนโกสินทร์ชั้นนอก

ความหมายในงานสถาปัตยกรรม: ทฤษฎี

การศึกษาเกี่ยวกับความหมายทางสถาปัตยกรรมนั้น มีงานเขียนเชิงทฤษฎีและปรัชญา ที่กล่าวถึงที่มา การอ่านความหมาย และการสร้างความหมายในงานสถาปัตยกรรม ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับภาษาศาสตร์และศิลปะที่เกิดขึ้นในช่วงกลางของศตวรรษที่ 20 จำนวนหนึ่ง ซึ่งงานดังกล่าว ไม่ได้เกิดขึ้นในสาขาวิชาสถาปัตยกรรมเพียงอย่างเดียว แต่เป็นงานเขียนที่เกิดขึ้นในสาขาวิชาปรัชญา มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ ด้วยเช่นกัน สำหรับในสาขาวิชาสถาปัตยกรรม แม้งานเขียนบางส่วน จะถูกจัดอยู่ในหมวดหมู่ของงานเขียนเชิงประวัติศาสตร์และทฤษฎีสถาปัตยกรรม แต่เนื้อหาของงานเหล่านี้ ก็ไม่ได้เกี่ยวเนื่องกับสถาปัตยกรรมเท่านั้น แต่มักโยงไปถึงปรัชญาการรับรู้และการสร้างความหมายของมนุษย์ ตั้งแต่บรรพกาล จนถึงปัจจุบัน

โจเซฟ ริคเวิร์ท (Joseph Rykwert)ⁱ ได้กล่าวถึงความหมายและงานสถาปัตยกรรมไว้ใน งานเขียนที่ชื่อว่า “Meaning and Building” ในหนังสือ The Necessity of Artifice ว่าจุดมุ่งหมายหลักประการหนึ่งของการสร้างนั้น เชื่อมโยงกับการสื่อสาร การสร้าง และการพยายามสื่อสารบางสิ่งนั้น เป็นสัญชาตญาณมนุษย์ที่เกิดขึ้นมาพร้อมกัน มนุษย์ไม่ได้สร้างเพื่อการใช้สอยเพียงอย่างเดียว แต่ภายใต้การใช้สอยนั้น แฝงไว้ด้วยการสื่อสารความหมายบางสิ่งบางอย่างเสมอ ไม่ว่าจะเป็นการสร้างในระดับย่อย ของการผลิตวัตถุใช้สอยที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต หรือการสร้างที่อยู่อาศัย พักพิง ไปจนถึงอาคารสถานที่อื่นๆ และเมื่ออารยธรรมมนุษย์พัฒนามาเรื่อยๆ ในบางยุคสมัย ความพยายามและความต้องการจะสื่อสารนี้ ได้กลายเป็นวัตถุประสงค์หลักของการสร้างสิ่งก่อสร้างต่างๆของมนุษย์ จนบางครั้ง ทำให้ความสมมูลและความสัมพันธ์ระหว่างการใช้สอย และการสื่อสารความหมายนั้น ถูกบิดเบือนไปไม่น้อย และความต้องการในการสื่อสารนี้เอง จึงทำให้งานสถาปัตยกรรมมีคุณสมบัติของการเป็นภาษา (language) ประเภทหนึ่ง

ดาลิบอร์ เวสลีย์ (Dalibor Vesely)ⁱⁱ ได้ให้ความเห็นเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสารทางสถาปัตยกรรม ในหนังสือชื่อ Architecture in the Age of Divided Representation: The Question of Creativity on the Shadow of Production โดยได้นำเสนอการศึกษาหน้าที่ทางวัฒนธรรมของงานสถาปัตยกรรมในยุคสมัยต่างๆ ย้อนไปถึงยุคกลางและยุคเรอเนซองซ์ โดยเน้นเนื้อหาของความขัดแย้งระหว่างหน้าที่ของงานสถาปัตยกรรม ในการเป็นเครื่องมือในการใช้สอย และการเป็นเครื่องมือในการสื่อสาร และเรื่อยมาในยุคบารอค ที่งานสถาปัตยกรรมนั้น ถูกตั้งคำถามอย่างหนักหน่วง ในช่วงที่วิทยาศาสตร์ เข้ามามีบทบาทต่อความคิดและการสร้างสิ่งต่างๆ ของมนุษย์ มาจนถึงยุคโมเดิร์น ซึ่งเป็นช่วงเวลาของการพยายามเชื่อมโยง การคิดค้นและความสำเร็จทางเทคโนโลยีใหม่ๆ กับความต้องการพื้นฐานทางธรรมชาติของมนุษย์ โดยเวสลีย์ ได้นำเสนอความคิด

ที่ว่า มิติและหน้าที่แห่งการสื่อสารของงานสถาปัตยกรรม (communicative role of architecture) นั้น จะเป็นสิ่งที่ช่วยเชื่อมโยงความขัดแย้งทางความคิดและความต้องการในยุคสมัยใหม่ และจะเป็นสิ่งที่นำพางานสถาปัตยกรรมให้กลายเป็นรากฐานทั้งทางประวัติศาสตร์ที่เป็นจริงทางวัฒนธรรม และด้วยความเข้าใจในหน้าที่ด้านมานุษยวิทยา ของงานสถาปัตยกรรม เท่านั้น ที่จะนำพามนุษย์ให้ก้าวผ่านข้อจำกัดในยุคของความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีได้

ในหนังสือ Meaning in Language: An Introduction to Semantics and Pragmatics โดย อัลัน ครูส (Alan Cruse)ⁱⁱⁱ และในหนังสือ Semiotics and the Philosophy of Language โดย อุมแบร์โต เอโค (Umberto Eco)^{iv} นักทฤษฎีทั้งสองท่านนี้ ได้แบ่งหน้าที่ของภาษาและการสื่อสารออกเป็น 2 ประเภทด้วยกัน คือ หน้าที่ด้านการใช้งาน (Pragmatic) และหน้าที่ด้านการสื่อความหมาย (Symbolic) โดยที่หน้าที่ทั้งสองนั้น ไม่สามารถถูกแยกขาดจากกันได้ เพราะในขณะที่การใช้สอยเกิดจากความต้องการพื้นฐานอันตรงไปตรงมาของมนุษย์ เมื่อการใช้สอยถูกพัฒนาขึ้นเรื่อยๆ มิติการสื่อสารและความหมายก็จะเกิดขึ้นจากการใช้สอยนั้น อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และในทางกลับกัน การสื่อความหมายก็นับเป็นการตอบสนองความต้องการพื้นฐานอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นกับสิ่งใช้สอยในชีวิตประจำวัน ดังนั้น นอกจากงานศิลปะแล้ว จึงยากที่จะมีสิ่งใด ที่เกิดขึ้นจากวัตถุประสงค์ของการสื่อสารเพียงอย่างเดียว

ในงานสถาปัตยกรรม ก็เช่นกัน จากทฤษฎีของ ริคเวิร์ท และเวสลีย์ สถาปัตยกรรม ถือเป็นเครื่องมือหรือ instrument ทั้งในด้านการใช้สอยและการสื่อสาร และหน้าที่ทั้งสองของงานสถาปัตยกรรมนี้ ก็เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดรูปแบบ หรือแนวทางการคิดในยุคสมัยต่างๆ ของงานสถาปัตยกรรม ไม่ว่าจะเป็งานสถาปัตยกรรมตั้งแต่ยุคคลาสสิก ยุคกลาง ยุคเรอเนซองซ์ มาจนถึงงานสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ ก็ยังไม่เคยมีงานสถาปัตยกรรมในยุคสมัยใด ที่สามารถหลุดพ้นไปจาก ความขัดแย้ง หรือความกลมกลืน ตลอดจนความสัมพันธ์อันเหนียวแน่นของหน้าที่ทั้งสองด้าน ทั้งในด้าน Pragmatic และ Symbolic ไปได้เลย

จากความสัมพันธ์ที่ไม่สามารถแยกจากกันได้ของหน้าที่ทั้งสองด้าน การที่จะวิเคราะห์จุดขัดแย้ง และจุดสมดุลของการทำงานระหว่างหน้าที่ทั้งสองนี้ จำเป็นที่จะต้องกำหนดค่ากลางในการอ่านความหมายที่เกิดขึ้นกับอาคารที่เลือกทำการศึกษา เนื่องจากไฮสเทลหลายแห่งมักจะนำเสนอภาพบรรยากาศของการพักอาศัยที่กลมกลืนไปกับวิถีชีวิตชุมชนดั้งเดิมมาเป็นจุดขายของโครงการ ความโหยหาบรรยากาศของอดีตถูกตีความ และถอดความออกมาเป็น รูปแบบ และ ภาษาทางสถาปัตยกรรมที่หลากหลาย เพื่อสื่อสารถึงความเป็นย่านชุมชนเก่าหรือความเมืองเก่า บ้างก็ถูกทำในรูปแบบอนุรักษ์ บ้างก็เป็นการตีความภาษาแบบใหม่ ซึ่งทฤษฎีความโหยหาอดีตสามารถอธิบายความแตกต่างและกำหนดกรอบในการทำความเข้าใจความหมายและแบ่งประเภทของการโหยหาอดีตได้อย่างเป็นขั้นตอน

ความหมายและประเภทของแนวความคิดการโหยหาอดีต : ทฤษฎี

สเวตลานา บอยม์ (Svetlana Boym)^๖ ได้กล่าวถึงความหมายและรูปแบบของแนวความคิดการโหยหาอดีต ไว้ในหนังสือที่ชื่อ The Future of Nostalgia โดยอธิบายถึงที่มาของแนวความคิด การกำหนดความหมายและแบ่งประเภทของการโหยหาอดีต สเวตลานาเขียนไว้ว่า การโหยหาอดีตไม่ใช่การต่อต้านความทันสมัย ไม่ใช่การย้อนกลับไปหาสิ่งที่เป็นความจริงแท้ในอดีต และไม่ได้เป็นการย้อนกลับไปแสดงออกถึงลักษณะเฉพาะของท้องถิ่นในอดีตเสมอไป แต่เป็นผลลัพธ์ของความเข้าใจและการตีความรูปแบบใหม่ ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาปัจจุบัน ซึ่งทำให้ “ความเป็นท้องถิ่น” และ “ความเป็นสากล” สามารถเกิดขึ้นไปพร้อมๆกันได้ เราสามารถจำแนกประเภทของการโหยหาอดีตได้เป็นสองขั้วตรงข้ามกัน คือ ความโหยหาอดีตแบบอนุรักษ์นิยม (Restorative Nostalgia) และความโหยหาอดีตแบบภาพสะท้อน (Reflective Nostalgia)

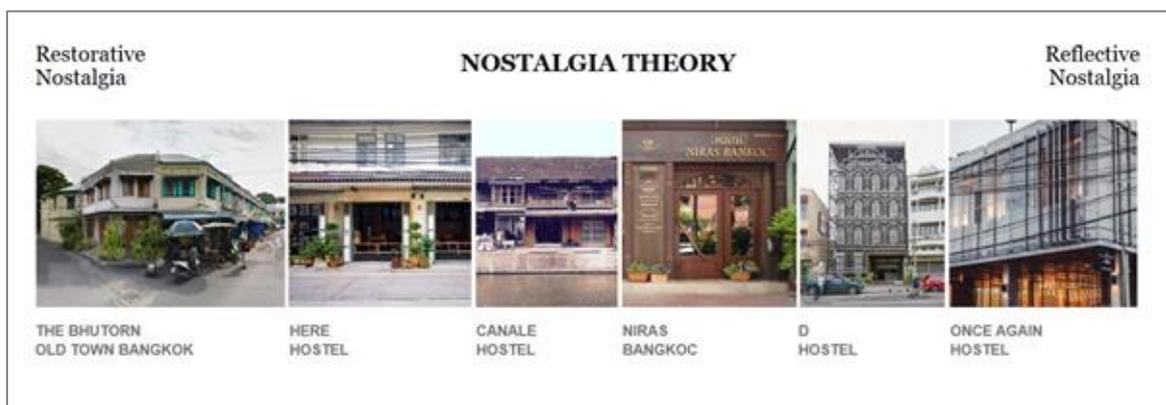
1. ความโหยหาอดีตแบบอนุรักษ์นิยม (Restorative Nostalgia)

ความโหยหาอดีตแบบอนุรักษ์นิยมนั้น มักจะไม่มองตนเองว่าเป็นการโหยหาที่เบาสมอง แต่มองอดีตเป็นความจริงแท้และขนบธรรมเนียมที่หนักแน่น ซึ่งการปกป้องความจริงแท้เพียงหนึ่งเดียว จำเป็นต้องสร้างภาพอันชัดเจนในอดีตกลับมาขึ้นมาใหม่อีกครั้ง

2. ความโหยหาอดีตแบบภาพสะท้อน (Reflective Nostalgia)

ความโหยหาอดีตแบบภาพสะท้อน เป็นการโหยหาอย่างเบาสมอง เปิดโอกาสให้เกิดการตีความ เป็นภาพที่ไม่แจ่มชัดของอดีต มีความกำกวมของการมีอยู่ และมักจะไม่เคอะเขินที่จะอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนหรือขัดแย้งกับความเป็นยุคสมัยใหม่

จากสองขั้วของความโหยหาอดีตสามารถแบ่งประเภทและทดลองเรียงลำดับกลุ่มตัวอย่างโฮสเทลในกรุงรัตนโกสินทร์ ที่มีความต้องการสื่อสารถึงความเป็นกรุงเทพฯ โดยเรียงลำดับไปตามประเภทของการโหยหาอดีต น้ำหนักของการเปลี่ยนแปลงระบบผนังหรือเปลือกอาคารจากซ้ายไปขวา จากขั้วที่พยายามคงรูปลักษณะหรือเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุดไปหาขั้วที่มีการต่อเติมดัดแปลงมากที่สุด ซึ่งหากเราคำนวณสรุปผล ตัดสินกันโดยผิวเผินจากน้ำหนักของการเปลี่ยนแปลงเปลือกอาคารเพียงอย่างเดียวโดยไม่ดูถึงลักษณะการใช้งานภายในที่สัมพันธ์กับรูปลักษณะภายนอก อาจทำให้เกิดการสร้างสภาพแวดล้อมย้อนอดีตจอมปลอมเหมือนฉากละครฉากเช่นหมู่บ้านโพเทมคิน^๗ ที่เน้นเพียงการสื่อสารของเปลือกอาคาร ไม่ได้มีความเกี่ยวข้องอะไรกับการใช้สอยภายในเลยแม้แต่น้อย

(รูปที่ 1) การทดลองเรียงลำดับโฮสเทลจาก Restorative ไปหา Reflective Nostalgia

ดังนั้นเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ทั้งในด้านการสื่อสารความเป็นกรุงเทพฯ และด้านการใช้งานอาคารที่ต้องการการพักอาศัยแบบได้มาตรฐานสากล ในการปรับปรุงจากอาคารเก่ามาเป็นโฮสเทล จึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจความสัมพันธ์ของทั้งสองข้อ

หน้าด้านการใช้งาน (Pragmatic) เปลือกอาคารทำหน้าที่ตอบสนองกับการใช้สอยภายในและภายนอก หน้าที่ใช้สอยภายในสัมพันธ์กับกิจกรรมที่เกิดภายในอาคาร หน้าที่ใช้สอยภายนอกสัมพันธ์และตอบสนองกับสภาพภูมิอากาศและสภาพแวดล้อมโดยรอบ สามารถแบ่งออกเป็นประเด็นย่อยๆได้ดังนี้

- ความต้องการในการเปิดมุมมองสู่ภายนอก / เปิดรับแสงสว่าง แสงแดดธรรมชาติ
- ความต้องการในการปิดตัวเพื่อสร้างความเป็นส่วนตัว / ปิดเพื่อความปลอดภัยของทรัพย์สิน
- ความต้องการในการเปิดเพื่อการระบายอากาศธรรมชาติ / ปิดเพื่อปรับอากาศ

หน้าที่ด้านการสื่อความหมาย (Symbolic) เปลือกอาคารทำหน้าที่ในการเล่าเรื่อง เป็นตัวแทนของความหมาย สามารถสื่อสารเนื้อหา รูปแบบ ที่เราสามารถอ่านได้ทั้งจากการมองภาพรวมของอาคารภายใน และการมองผ่านความสัมพันธ์ของพื้นที่ภายในอาคาร

- การสื่อสารถึงเนื้อหาเฉพาะตัวของอาคาร
- การสื่อสารถึงยุคสมัยใดสมัยหนึ่ง
- การสื่อสารถึงลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น หรือถิ่นที่

หน้าที่ด้านการใช้งาน (Pragmatic) ของเปลือกอาคาร

เนื่องจากการใช้งานโฮสเทลมักเป็นการใช้งานแบบร่วมสมัยหรือแบบสากลนิยมเพื่อตอบสนองความสะดวกสบายของนักท่องเที่ยวในมาตรฐานสากล แต่โฮสเทลหลายแห่งก็ได้พยายามนำเสนอลักษณะของการใช้งานอาคารในรูปแบบของความเป็นกรุงเทพฯ โดยผู้ใช้อาคารจำเป็นที่จะต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมหรือสภาพอากาศท้องถิ่น ซึ่งเป็นสิ่งที่ส่งเสริมจุดขายในแง่ของการสัมผัสประสบการณ์และบรรยากาศของความเป็นโฮสเทลกรุงเทพฯได้เป็นอย่างดี ทำให้เราสามารถที่จะจำแนกประเภทของการใช้งานผ่านทฤษฎีความโหยหาอดีตของสเวตลানা บอยม์^{vii} ได้ คือ ความโหยหาอดีตแบบอนุรักษ์นิยมผ่านการใช้งาน (Restorative Pragmatic Nostalgia) และความโหยหาอดีตแบบภาพสะท้อนผ่านการใช้งาน (Reflective Pragmatic Nostalgia) ลักษณะการปรับปรุงเปลือกอาคารที่พบเห็นจากกรณีศึกษาที่เลือกมา สามารถแบ่งได้เป็นประเภทต่างๆดังนี้

1. การซ่อมแซมเปลือกอาคารเก่าให้คงสภาพเดิม และปรับการใช้งานให้เข้ากับสภาพพื้นที่สภาพอากาศ และวิถีชีวิตดั้งเดิม

ซ่อมแซมเปลือกอาคารให้คงสภาพเดิมเอาไว้ให้ได้มากที่สุด พร้อมทั้งปรับลักษณะการใช้งานของโฮสเทลให้เข้ากับลักษณะเปลือกอาคารเดิม คือการอยู่กับสภาพอากาศจริง เน้นการระบายอากาศด้วยวิธีธรรมชาติ เป็นการนำเสนอรูปแบบการใช้งานพื้นที่แบบวิถีชีวิตในอดีต ถือได้ว่าเป็นรูปแบบ Restorative Pragmatic Nostalgia ตัวอย่างเช่น พื้นที่นั่งเล่นในโถงชั้นล่างอย่างที่นี่ HERE Hostel หรือ Canale Hostel บริเวณโถงชั้นล่างที่ซ่อมแซมประตูบานเพ็ชรมให้คงรูปแบบเดิม เปิดโล่งหันหน้าออกสู่คลองบางลำพู ข้อได้เปรียบของโฮสเทลนี้คือสถานที่ตั้ง ทิศทางแดด และสภาพชุมชนโดยรอบที่มีความสงบไม่พลุกพล่าน ทางเดินริมคลองด้านหน้า สามารถที่

จะแบ่งพื้นที่ทำเป็นชานเล็กๆแยกออกจากทางเดินสาธารณะ ให้นักท่องเที่ยวได้นั่งพักผ่อนสัมผัสบรรยากาศวิถีชีวิตริมคลองได้ตั้งแต่ช่วงเวลาบ่าย เมื่อเกิดร่มเงาจากตัวอาคารในบริเวณพื้นที่ริมคลอง

(รูปที่ 2) พื้นที่นั่งเล่นโถงชั้นล่าง HERE Hostel

(รูปที่ 3) ผังบริเวณ Canale Hostel ทศนิยมภาพบริเวณทางเดินริมคลองบางลำพู

2. การซ่อมแซมเปลือกอาคารเก่าให้คงสภาพเดิม และซ้อนเปลือกอาคารใหม่ด้านหลัง

การซ่อมแซมเพื่อการอนุรักษ์เปลือกอาคารเก่าไว้ และซ้อนหน้าที่ใช้สอยใหม่เข้าไปด้านหลัง เป็นการเพิ่มความสามารถให้หน้าที่การใช้งาน (Pragmatic) ให้กับระบบผนังในแง่ของการปรับอากาศ เปิดมุมมอง เปิดรับแสงสว่าง โดยที่รบกวนหน้าที่ของการสื่อความหมาย (Symbolic) ที่น้อยที่สุดหรือแทบจะไม่กระทบเลย พบเห็นได้มากเนื่องจากเป็นวิธีที่ง่ายต่อการก่อสร้างอีกทั้งสามารถปรับตัวให้เข้ากับการใช้งานสมัยใหม่ได้ดี เช่น พื้นที่โถงทางเข้าส่วนต้อนรับของ HERE Hostel ที่สามารถเปิด-ปิดเพื่อการปรับอากาศ แยกส่วนออกจากพื้นที่ส่วนนั่งเล่นที่เปิดรับอากาศธรรมชาติ หรือตัวอย่างที่ The Bhutorn Old Town Bangkok ซึ่งเป็นอาคารที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อนุรักษ์และฟื้นฟูอาคารเก่าบริเวณแพ่งสุวร วิธีการซ้อนเปลือกอาคารใหม่ไว้ได้เปลือกอาคารเก่าจึงเป็นทางออกที่ดีในการปรับปรุงอาคาร ประตูปานเพี้ยมลูกฟักไม้จริง ถูกซ้อนด้วยประตูปานเลื่อนวงกบไม้ลูกฟักกระจกใสสามารถปิดเพื่อการปรับอากาศตลอดทั้งวัน เปิดรับแสงสว่าง และเปิดมุมมองสู่ภายนอก ถึงแม้ในแง่ของการระบายอากาศธรรมชาติจะมีสัดส่วนที่น้อยลง 50% ของพื้นที่ช่องเปิดทั้งหมดก็ตาม แต่ด้วยวิธีนี้ เปลือกอาคารพร้อมที่จะเปิดและปิดได้ตามต้องการ ผู้ใช้งานมีทางเลือกในการใช้งานได้ทั้งแบบสากลร่วมสมัยและแบบวิถีชีวิต

ดั้งเดิม จึงจัดได้ว่ามีน้ำหนักของ ความโหยหาอดีตแบบอนุรักษ์นิยม (Restorative Nostalgia) และความโหยหาอดีตแบบภาพสะท้อน (Reflective Nostalgia) ในเวลาเดียวกัน

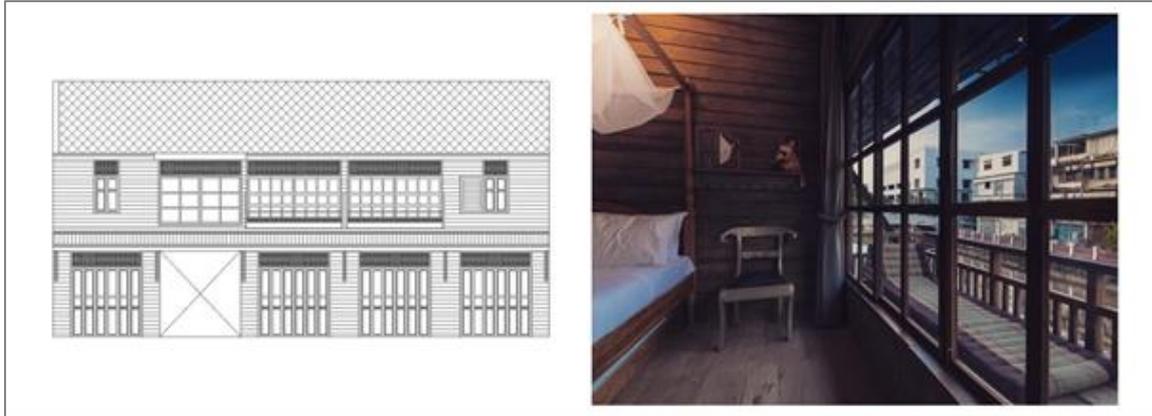
(รูปที่ 4) การซ่อมเปลี่ยนอาคารใหม่ได้เปลี่ยนอาคารเก่า The Bhutom Old Town Bangkok

3. การตัดแปลงเปลี่ยนอาคารเก่า เปลี่ยนรูปแบบช่องเปิดและเพิ่มหน้าที่ใช้สอยใหม่

เป็นการซ่อมแซมโดยการตัดแปลงองค์ประกอบที่มีอยู่เดิม โดยเน้นไปที่การเพิ่มความสามารถในการใช้งานในด้าน Pragmatic แบบร่วมสมัย ตอบสนองความต้องการในการปิดเพื่อปรับอากาศ เปิดรับแสงสว่าง เช่น ที่ HERE Hostel และ Niras Bangkok ในส่วนห้องพักชั้นบน การตัดแปลงบานหน้าต่างบานเปิดคู่เดิมจากลูกฟักไม้ที่ปิดทึบไปเป็นลูกฟักกระจกใส หรือที่ Canale Hostel ในส่วนห้องพักชั้นสอง ที่มีการปรับขนาดหน้าต่างให้ใหญ่ขึ้น เปลี่ยนรูปแบบจากบานเปิดคู่บานกรอบไม้ลูกฟักไม้ เป็นบานเลื่อนสลับบานกรอบไม้ลูกฟักกระจกใส เพื่อเปิดเน้นมุมมองออกสู่คลองบางลำพูด้านหน้า สามารถเปิดมุมมองได้ในขณะที่ต้องการการปิดเพื่อปรับอากาศ อีกทั้งยังสามารถเปิดโล่งเพื่อระบายอากาศได้มากกว่าบานเปิดคู่แบบเดิม และได้เพิ่มส่วนระเบียงเล็กๆยื่นออกไปสามารถปีนออกมาใช้งานนั่งเล่นชมวิว สูดอากาศบริสุทธิ์ได้ เน้นการสัมผัสอากาศธรรมชาติ โดยยังคงรูปแบบผนังไม้ตีตามนอนไว้เช่นเดิม

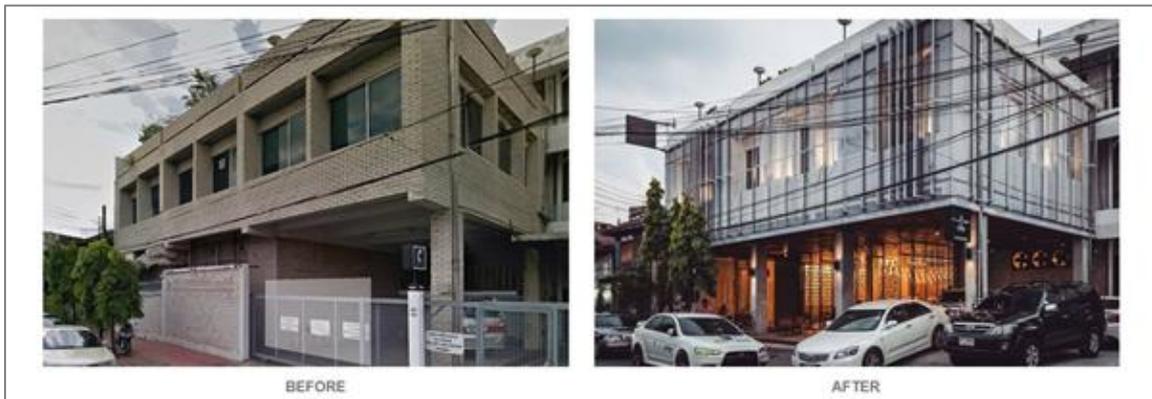
(รูปที่ 5) การตัดแปลงลูกฟักหน้าต่าง HERE Hostel

(รูปที่ 6) รูปแบบหน้าต่างส่วนห้องพักและระเบียงต่อเติม Canale Hostel

4. การสร้างเปลือกอาคารใหม่ซ้อนเปลือกอาคารเดิม

พบในกรณีที่ลักษณะการแบ่งห้องภายในและช่องเปิดอาคารเดิมสามารถใช้งานเป็นโฮสเทลได้โดยไม่ต้องปรับปรุงกันห้องหรือเจาะช่องเปิดใหม่ อย่าง Once Again Hostel บริเวณชั้นห้องพัก ที่เปลือกอาคารเดิมยังสภาพดี วิธีที่สถาปนิกเลือกใช้คือการเพิ่มตะแกรงเหล็กฉีกซ้อนลงไปบนเปลือกเดิม ข้อดีคือเพื่อช่วยในการลดปริมาณแสงแดดและความร้อนที่จะปะทะกับผิวอาคารโดยตรง ส่วนข้อเสียคือการระบายอากาศด้วยวิธีธรรมชาติจะมีอัตราส่วนพื้นที่ที่น้อยลงกว่า 30-50% ของพื้นที่ช่องเปิด การเพิ่มตะแกรงเหล็กฉีกในที่นี้ช่วยส่งเสริมการใช้งานห้องพักที่เป็นรูปแบบสมัยใหม่ และช่วยเพิ่มความปลอดภัยแน่นอนหน้าให้กับอาคาร

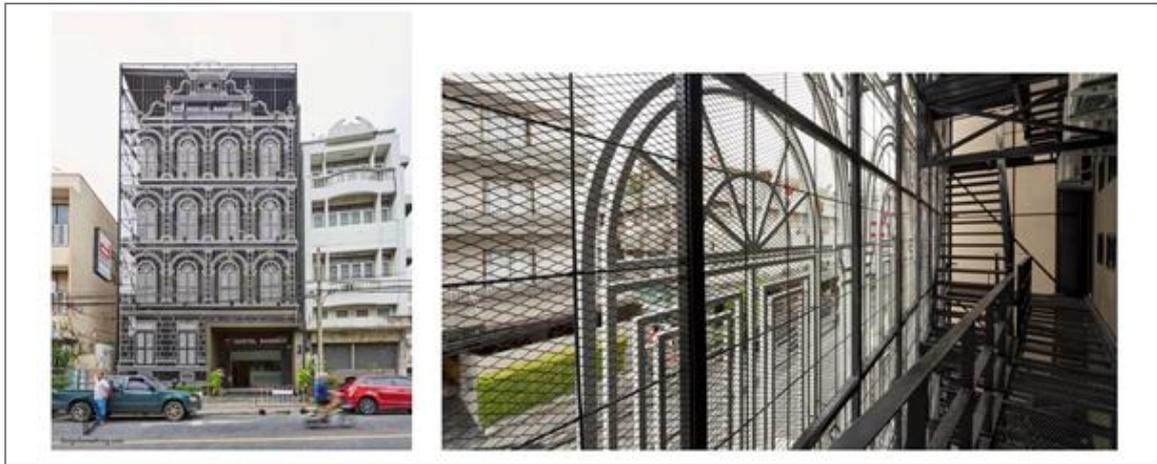

(รูปที่ 7) สภาพก่อน-หลัง การปรับปรุง Once Again Hostel

5. การรื้อถอนเปลือกอาคารเดิม และสร้างเปลือกอาคารใหม่

พบในกรณีที่เปลือกอาคารเดิมไม่สามารถเปลี่ยนแปลงการใช้งานได้ วิธีการรื้อถอนเปลือกอาคารเดิมออกแล้วสร้างใหม่เพื่อให้ตอบสนองหน้าที่ใช้สอยได้อย่างสมบูรณ์จึงเป็นสิ่งที่จำเป็น นอกเหนือไปจากเปลือกอาคารแล้ว ระบบพื้นที่ภายในบางที่ก็จำเป็นต้องถูกปรับเปลี่ยนตามไปด้วย ตัวอย่างเช่น D Hostel ที่มีการปรับปรุงทั้งการกันผนังภายใน เปลือกอาคารกับช่องเปิดอาคารใหม่ทั้งหมด การเพิ่มจำนวนห้องพักด้วยระบบทางเดินกลางแบบ Double Loaded Corridor ทำให้ผนังด้านหน้าอาคารซึ่งเคยเป็นระเบียงถูกปรับปรุงให้กลายเป็นด้านหลังอาคาร จากข้อกำหนดด้านความปลอดภัยของอาคารสาธารณะ การปรับปรุงจำเป็นที่จะต้อง

ต่อเติมระเบียงทางเดินภายนอกบริเวณด้านหน้าของอาคารทุกชั้นเพื่อใช้เป็นบันไดหนีไฟภายนอกอาคาร ดังนั้น บันไดหนีไฟที่เกิดขึ้นจึงกลายเป็นเปลือกอาคารใหม่ที่ซ้อนทับบนเปลือกอาคารเดิม เปลือกอาคารลวดลาย เหล็กดัดใหม่นี้ก็ได้ทำหน้าที่ช่วยในการอำพรางความไม่เรียบร้อยของการแขวนหน่วยคอยล์ร้อน (CDU) ของ ระบบปรับอากาศ ช่วยระบายอากาศร้อนจากเครื่องปรับอากาศ ลดการปะทะของแสงแดดกับผนังอาคารโดยตรง อีกทั้งยังช่วยเพิ่มความปลอดภัยให้กับอาคาร

(รูปที่ 8) ทศนียภาพหลังเปลือกอาคารใหม่ D Hostel

หรือกรณีอย่าง that Once Again Hostel โถงชั้นล่าง ที่มีการปรับเปลี่ยนพื้นที่โถงชั้นล่างให้โปร่งโล่งเพื่อ ใช้เป็นโถงต้อนรับ ส่วนต้อนรับ และร้านกาแฟ เนื่องจากสภาพอาคารเดิมไม่ตอบสนองกับหน้าที่ใช้สอยใหม่ จาก แนวความคิดของความเป็นมิตรกับชุมชนโดยรอบ สถาปนิกเลือกที่จะรื้อถอนรั้วโครงการและเปลือกอาคารชั้นล่าง ทั้งหมดออก ร่นแนวผนังด้านหน้าอาคารเข้ามาด้านในเพื่อเพิ่มพื้นที่ใช้งานภายในร่มด้านหน้าอาคาร ผนังใหม่ที่ทำ ขึ้นเปิดบานเปิดกระจกขนาดใหญ่ตลอดแนว เพื่อสร้างความต่อเนื่องของพื้นที่จากภายนอกเข้าสู่ภายใน สามารถ เปิดโล่งเพื่อระบายอากาศ เฟอร์นิเจอร์ที่ใช้เป็นแบบลอยตัว เพิ่มความยืดหยุ่นในการขยับปรับเปลี่ยนพื้นที่ไปตาม สถานการณ์ เช่น การสร้างความเป็นสัดส่วนให้กับร้านกาแฟและส่งเสริมระบบการบริการ การปิดล้อมพื้นที่ด้วย แนวกระถางต้นไม้ขนาดเล็ก ช่วยสร้างบรรยากาศที่ร่มรื่นและลดความแข็งกระด้างของพื้นที่ ในขณะที่เดียวกันก็สามารถย้ายออกได้เมื่อต้องการทำกิจกรรมอย่างอื่น

(รูปที่ 9) ชานในร่มด้านหน้าอาคารชั้นล่าง – โถงต้อนรับ Once Again Hostel

(รูปที่ 10) การกั้นพื้นที่ด้วยกระถางต้นไม้ Once Again Hostel

เมื่อเราพิจารณาลักษณะและน้ำหนักความเข้มข้นของการปรับเปลี่ยนเปลือกอาคารเพื่อตอบสนองหน้าที่ด้านการใช้งาน (Pragmatic) ที่แตกต่างกัน จะเห็นชัดของความตั้งใจที่จะนำเสนอการใช้งานแบ่งออกเป็นสองช่วง คือ ความโหยหาอดีตแบบนุรักษ์นิยม (Restorative Nostalgia) แบบวิถีชีวิตดั้งเดิมที่เน้นการอยู่อาศัยในระบบพื้นที่อาคารแบบดั้งเดิม เน้นการสัมผัสสภาพอากาศธรรมชาติ การอยู่กับความจริงแท้ของพื้นที่ และแบบที่สองคือ ความโหยหาอดีตแบบภาพสะท้อน (Reflective Nostalgia) ที่เป็นการใช้งานแบบร่วมสมัย มีการเพิ่มความสะดวกสบายของการใช้งานในมาตรฐานสากล โดยเราสามารถเรียงลำดับน้ำหนักของทั้งสองช่วงได้ดังนี้

(รูปที่ 11) ทดลองเรียงลำดับน้ำหนักของหน้าที่ด้านการใช้งาน (Pragmatic) จากด้านซ้าย ความโหยหาอดีตแบบอนุรักษ์นิยม (Restorative Nostalgia) ไปด้านขวา ความโหยหาอดีตแบบภาพสะท้อน (Reflective Nostalgia)

หน้าที่ด้านการสื่อความหมาย (Symbolic) ของเปลือกอาคาร

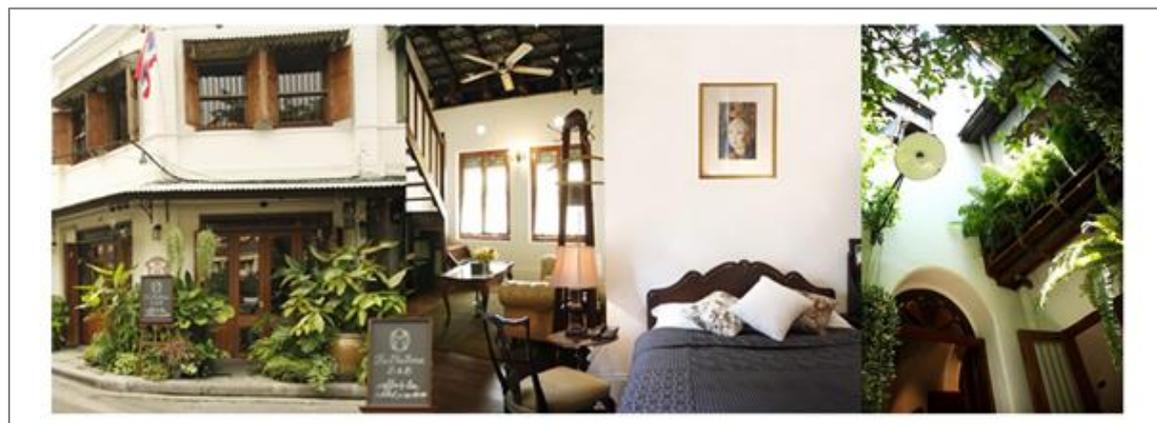
การสื่อสารถึงความเป็นกรุงเก่าผ่านเปลือกอาคารในที่นี้ไม่ได้หมายความแต่เปลือกอาคารภายนอกเท่านั้น แต่รวมไปถึงเปลือกอาคารภายใน หรือลักษณะองค์ประกอบของการตกแต่งภายในด้วย ทั้งหมดทำงานร่วมกันในการกำหนดบรรยากาศและการสื่อสารถึงความเป็นกรุงเก่าในรูปแบบที่ต่างกัน สามารถอธิบายเรียงลำดับกรณีศึกษาได้ดังนี้

The Bhutorn Old Town Bangkok

เนื่องจากตั้งอยู่ในเขตฟื้นฟูและอนุรักษ์อาคารเก่าย่านแพรงภูธร สถาปนิกจึงไม่สามารถปรับปรุงเปลือกอาคารภายนอกได้ ทำได้เพียงซ่อมแซมให้คงสภาพเดิม ดังนั้นลักษณะของการสื่อสารภายนอกจึงเป็นการสื่อสารถึงความเป็นตัวอาคารดั้งเดิม รูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่ถูกฟื้นฟูและอนุรักษ์ปกป้อง เป็นการย้อนเวลาพาเรากลับไปในยุคสมัยที่อาคารได้ถูกก่อสร้าง หรือเป็นการแสดงถึงความจริงแท้อันหนักแน่นในทางของ ความโหยหาอดีตแบบอนุรักษ์นิยม (Restorative Nostalgia) ซึ่งเปลือกอาคารภายในก็ทำหน้าที่สอดคล้องและเป็นเรื่องราวเดียวกันกับเปลือกอาคารภายนอก ถึงแม้ว่ารูปแบบการใช้งานภายในจะเป็นแบบร่วมสมัย

(รูปที่ 12) สภาพก่อน-หลัง การปรับปรุง The Bhutorn Old Town Bangkok

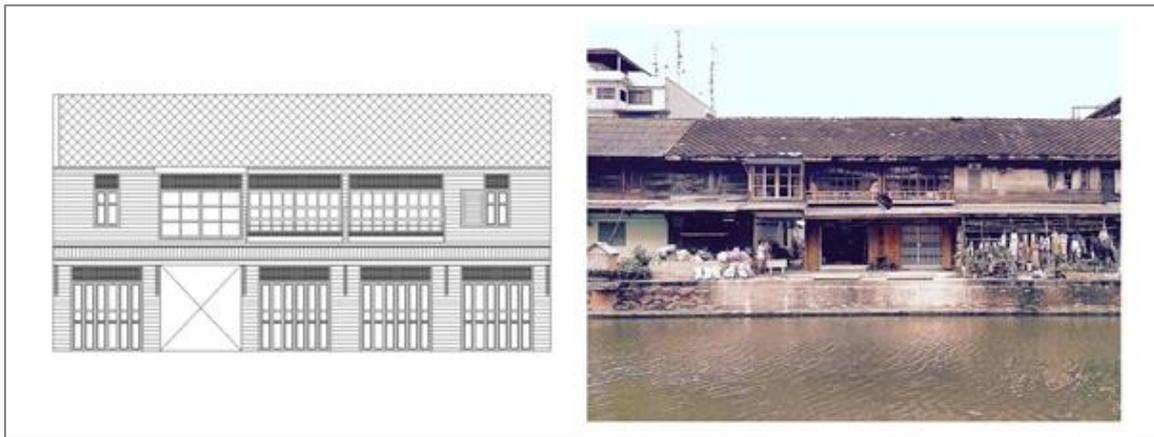

(รูปที่ 13) ความสัมพันธ์ของพื้นผิวภายนอกและพื้นผิวภายในอาคาร The Bhutorn Old Town Bangkok

Canale Hostel

จากบทสัมภาษณ์สถาปนิกเจ้าของโครงการ^{viii} ผนังอาคารเกือบทั้งหมดถูกซ่อมแซม และอาคารบางส่วนถูกสร้างขึ้นมาใหม่ด้วยโครงสร้างคสล. แทนที่โครงสร้างไม้ที่เก่าและผุพังไปตามกาลเวลา สถาปนิกพยายามอย่างมากที่จะเก็บร่องรอยของความดั้งเดิมของอาคารเอาไว้ เช่นร่องรอยตะปูและความสึกหรอจากการใช้งานหลายสิบปีบนพื้น ผนัง เสา และคานไม้เก่า ร่องรอยเหล่านี้เป็นตัวแทนของยุคสมัยและช่วงเวลาที่ยุคสมัยได้

ถูกใช้งาน ส่วนที่ซ่อมแซมขึ้นมาใหม่ก็ถูกปิดผิวด้วยวัสดุใกล้เคียงเดิมให้ได้มากที่สุด ถึงแม้ว่าสีของอาคารจะไม่ได้กลมกลืนไปกับเรือนแถวไม้ข้างเคียง แต่ด้วยสีไม้ที่เป็นธรรมชาติของไม้จริง ก็แสดงออกถึงความจริงแท้ของวัสดุสัมผัสที่ได้จากการใช้เฟอร์นิเจอร์เก่าที่ทำจากไม้ ทำให้ภาพรวมของอาคารเป็นบรรยากาศเดียวกัน ถึงแม้ว่าเปลือกอาคารจะไม่ได้ถูกอนุรักษ์ให้เป็นรูปแบบดั้งเดิม แต่ด้วยสถานที่ตั้งที่ค่อนข้างจะปลีกวิเวกออกจากความพลุกพล่านของถนนหลัก การได้สัมผัสบรรยากาศใกล้ชิดกับชุมชนเดิมและคลองบางลำพูก็ช่วยทำให้ภาษาที่ดูแปลกแยกมีความร่วมสมัยของบ้านเรือนและส่วนยื่นแปลกปลอมที่เป็นระเบียบไม้ชั้นสองของอาคาร ดูกลมกลืนไปกับบริบทโดยรอบ และในขณะเดียวกันก็มีความพิเศษโดดเด่นออกจากบริบทอย่างถ่อมตน

(รูปที่ 14) รูปด้านอาคาร – มุมมองจากฝั่งตรงข้ามคลองบางลำพู

(รูปที่ 15) ผังพื้นที่และบรรยากาศภายในโถงทางเดินชั้น 2 Canale Hostel

HERE Hostel

การสื่อสารเปลือกอาคารภายนอกมีความตั้งใจที่จะคงสภาพดั้งเดิมของอาคารเอาไว้ แม้จะเกิดการเปลี่ยนแปลงที่บิดเบือนความดั้งเดิมหรือความจริงแท้ของอาคาร ด้วยการจัดแปลงประตูหน้าต่างเพื่อตอบสนองที่ใช่สอยใหม่ภายในก็ตามที แต่ความร่วมมือที่เกิดขึ้นเพียงเล็กน้อยยังคงอยู่ภายใต้ร่มใหญ่ของรูปแบบดั้งเดิม แต่เมื่อเริ่มดูเปลือกอาคารภายในจะพบว่าเรื่องราวด้านนอกและด้านในไม่สัมพันธ์กันอย่างกลมกลืนเหมือน

The Bhutorn Old Town Bangkok ภายในเราจะสังเกตเห็นถึงภาษาของความร่วมสมัยที่สื่อสารถึงความดิบและความเก่า (Rustic) อย่างเป็นสากล เช่น ผนังก่ออิฐโชว์แนวในบริเวณโถงชั้นล่าง ที่สื่อสารถึงความไม่สมบูรณ์แบบ เมื่อรวมกับรูปแบบเฟอร์นิเจอร์แบบอุตสาหกรรมที่หลากหลาย และของประดับตกแต่งที่เป็นของสะสมอย่างของเล่นเก่า ส่วนในโถงทางเดินชั้นสองถูกแปะด้วยผนังไม้เก่าหลากสีดูย้อนยุค ตัดกันกับความขาวเรียบสมัยใหม่ของฝ้าเพดานซึ่งมีช่องแสงจากกระเบื้องลอนใส เมื่อแสงส่องผ่านฝ้าหลากสีที่ซึ่งเอาไว้บริเวณช่องแสง ทำให้เกิดสีสันทึ่เปลี่ยนไปในบริเวณโถงทางเดิน การใช้วัสดุมือสองอย่างเศษไม้เก่าหรือประตูหน้าต่างเก่ามาตกแต่งผนังส่งเสริมความขลังและความไม่สมบูรณ์แบบครุ่นของอาคาร ความขัดแย้งเหล่านี้ ก่อให้เกิดบรรยากาศที่สนุกสนานย้อนวัยและเป็นกันเองอย่างร่วมสมัยสัมผัสถึงความเก่าและดิบแต่ไม่เฉพาเจาะจงในสถานที่และเวลา แตกต่างจากการสื่อสารความดั้งเดิมของเปลือกอาคารภายนอกอย่างสิ้นเชิง

(รูปที่ 16) พื้นผิวอาคารด้านและด้านในโถงชั้นล่าง HERE Hostel

(รูปที่ 17) พื้นผิวอาคารด้านในบริเวณทางเดินชั้น2 HERE Hostel

Niras Bangkok Hostel x Petit Peyton Café

ตั้งอยู่ในย่านพลุกพล่าน บริเวณแยกสำราญราษฎร์ ริมถนนมหาไชย อาคารแถวเก่าได้ถูกปรับปรุงเปลือกอาคารชั้นล่างในรูปแบบที่สื่อสารถึง Shophouse โบราณในแถบยุโรป เพื่อให้สอดคล้องกับชื่อร้านกาแฟและอาหารฟิวชั่นร่วมสมัย สะกดชื่อเป็นภาษาฝรั่งเศสพ้องเสียงไทยอย่าง “Petit Peyton (พิติพิตัน)” ทำให้ภาพ

ของ Shophouse ในกรุงปารีสลอยขึ้นมาในจินตนาการของผู้ที่พบเห็นทันทีที่ได้อ่านชื่อร้าน ในทางตรงกันข้าม ชั้นสองกลับเป็นสภาพดั้งเดิมของอาคารแถวริมถนนมหาไชย มีความตรงไปตรงมาของการแขวนคอร์ดร้อน (CDU) อย่างเปิดเผย ปรับปรุงเพียงการทาสีให้เข้ากันกับเปลือกอาคารด้านล่าง ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนี้ อาจจะสร้างความฉงนให้กับผู้ที่สัญจรอยู่ฝั่งตรงข้ามของถนน ในมุมมองที่สามารถมองเห็นอาคารทั้งหมด แต่ในทางกลับกัน มุมมองคนเดินเท้าฝั่งเดียวกันกับอาคาร เราจะสังเกตเห็นแต่เพียงภาษาที่โดดเด่นของเปลือกอาคารชั้นล่างเท่านั้น ซึ่งการนำภาษาของ Shophouse โบราณมาใช้ เป็นเครื่องมือในการสร้างสถานที่ (Place) ใหม่ขึ้นมาอย่างจงใจ เมื่อเราเข้าไปด้านในอาคาร ช่องเปิดของอาคารไม่ได้ทำหน้าที่ในการเปิดมุมมองออกสู่วิวถนนภายนอกเหมือนหน้าที่ของช่องเปิดทั่วไป แต่ในทางตรงกันข้าม เปลือกของอาคารทำหน้าที่หยุดสายตาของเราไว้ที่รูปทรงและเส้นรอบรูปของช่องเปิด สร้างสถานที่ใหม่เสมือนว่าเราได้ย้ายข้ามทวีปไปนั่งอยู่ในคาเฟ่โบราณที่ไหนซักแห่งในยุโรป วิธีการทำงานของเปลือกอาคารรูปแบบเป็นคุณสมบัติของการเป็นภาษา (language) ประเภทหนึ่ง ซึ่งภาษาที่ผู้ออกแบบเลือกมาใช้ มีความเป็นสากลและเปิดโอกาสให้ผู้อ่านตีความถึงยุคสมัยและสถานที่ใหม่อย่างอิสระ

(รูปที่ 18) เปลือกอาคารด้านหน้า Niras Bangkok เปรียบเทียบกับ Shophouse โบราณในฝรั่งเศส

(รูปที่ 19) สภาพอาคารก่อน-หลัง ปรับปรุง Niras Bangkok – บรรยากาศภายในโค้งชั้น 1

D Hostel

เปลือกอาคารประกอบขึ้นจากลวดลายเหล็กตัด ออกแบบจังหวะและลวดลายคล้ายกับรูปด้านของ ตึกแถวหัวมุมถนนบริเวณท่าช้าง สถาปัตยกรรมรูปแบบโคโลเนียล ซึ่งเป็นภาพจำและเป็นตัวแทนของยุคสมัยของ กรุงเทพมหานคร แต่ไม่ใช่การจำลองภาพเหมือนของเปลือกอาคารท่าช้างโดยทีเดียว แต่เป็นการลดทอนให้เหลือ เพียงเส้นรอบรูป อีกทั้งได้ทำการตัดแปลงสัดส่วนของอาคารเดิมที่สูงประมาณ 2-3 ชั้น ให้เข้ากันกับสัดส่วนของ อาคารใหม่ โครงลวดลายเหล็กตัดแสดงออกถึงความเบาและลวดลายความทันสมัย เปิดโอกาสให้คนตีความ สร้าง ความน่าสนใจและเป็นที่น่าสนใจ ในขณะเดียวกันก็นำพาผู้ที่พบเห็นนี้ย้อนกลับไปยังใจกลางกรุงเทพมหานคร ความซับซ้อนและความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับเปลือกอาคารนี้ถูกอธิบายอย่างเป็นทฤษฎีโดย โรเบิร์ต เวนทูรี^{ix} ใน หนังสือ Learning From Las Vegas เรื่อง Decorated Shed ที่เปลือกของอาคารทำหน้าที่เพื่อการสื่อสารกับ ผู้คนที่สัญจรไปมามากกว่าหน้าที่ใช้สอยภายใน เป็นระบบสัญลักษณ์ที่แยกตัวออกมาจากอาคาร สามารถที่จะ สื่อสารบอกเล่าเรื่องราวอื่นๆ ซ้อนทับลงไปได้อย่างอิสระ

(รูปที่ 20) D Hostel เปรียบเทียบกับรูปด้านอาคารตึกแถวหัวมุมท่าช้าง

Once Again Hostel

ระบบเปลือกอาคารที่ซ้อนไปบนอาคารใหม่ทำหน้าที่ในการเปลี่ยนโฉมอาคารให้ดูร่วมสมัย วัสดุ ตะแกรงเหล็กฉีก ที่ปัจจุบันนิยมใช้ในการปิดผิวรอบนอกอาคารเพื่อกรองแสง บังแดด ระบายอากาศ และเพิ่ม ความปลอดภัย การใช้ตะแกรงเหล็กฉีกจึงกลายเป็นตัวแทนของวัสดุพื้นผิวอาคารสมัยใหม่ แสดงออกถึงการ ตอบสนองกับสภาพอากาศ แม้ว่าจะระบบผนังอาคารชั้นในจะไม่ได้เน้นการระบายอากาศธรรมชาติก็ตาม สัดส่วน และลักษณะการพับของแผ่นตะแกรงเหล็กฉีก ในจังหวะที่ไม่เท่ากัน ช่วยลดความแข็งกระด้างและลดความเป็น ทางการของจังหวะที่เท่าๆกันของเปลือกอาคารเดิมด้านหลัง อีกทั้งยังดูเหมือนกับว่าเปลือกอาคารนั้นสามารถ เคลื่อนไหว พับ เปิดหรือปิดได้เหมือนลักษณะบานเฟี้ยม แม้ว่าเปลือกอาคารใหม่นั้นจะติดตายและขยับไม่ได้ การสื่อสารถึงจังหวะการเคลื่อนไหว และตัวแทนความหมายของวัสดุใหม่ ไม่ได้พาเราย้อนกลับไปยังลักษณะการ อยู่อาศัยแบบดั้งเดิม มีเพียงชื่อโครงการเท่านั้นที่นับได้ว่าเป็นการแสดงออกถึงการโหยหาอดีต ส่วนรูปแบบทาง

สถาปัตยกรรมที่สื่อสารออกมานั้นอยู่ในระดับที่เปิดกว้างและกำกวมในการอ่าน ว่ามีความตั้งใจสื่อสารถึงความ
เป็นกรุงเก่าในความร่วมสมัยหรือไม่

(รูปที่ 21) ตะแกรงเหล็กฉีก วัสดุที่เป็นตัวแทนของความร่วมสมัยและคำนึงถึงสภาพอากาศ

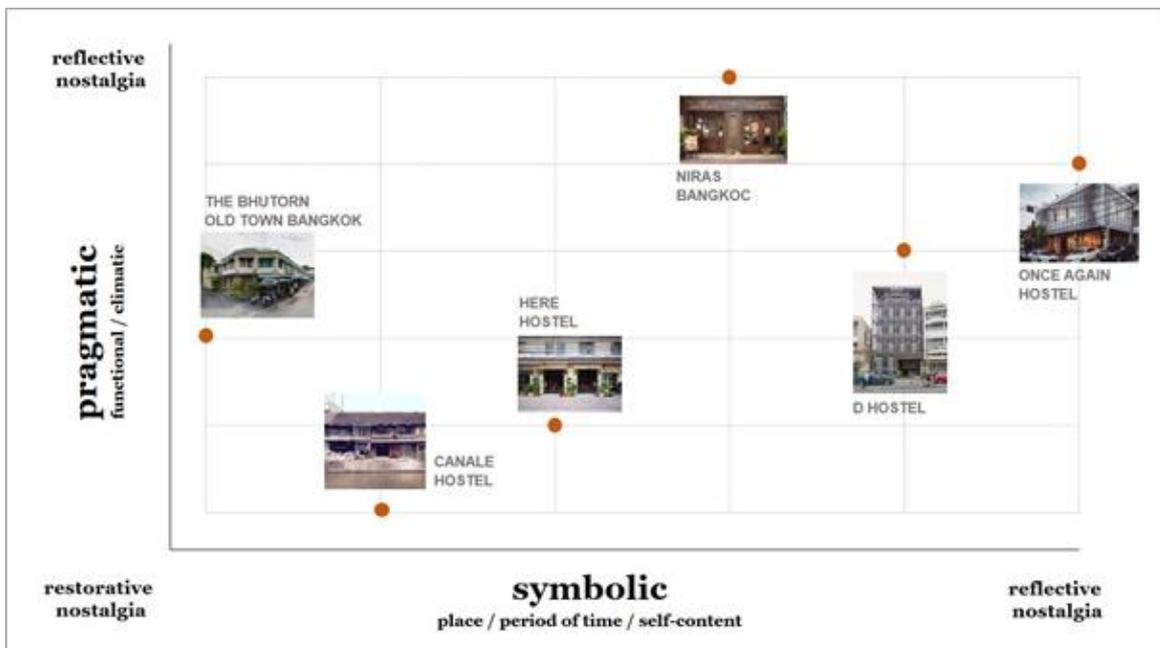
เมื่อเราพิจารณาหน้าที่และรูปแบบของการสื่อสารผ่านเปลือกอาคารที่ได้รับการปรับปรุง เราสามารถ
ที่จะจำแนกประเภทและเรียงลำดับไปตามน้ำหนักจาก ความโหยหาอดีตแบบอนุรักษ์นิยม (Restorative
Nostalgia) นำเสนอเปลือกอาคารในรูปแบบเดิมไม่มีการเปลี่ยนแปลง อนุรักษ์ความจริงแท้ของรูปแบบอาคาร
ดั้งเดิมไว้ ไปจนถึงอีกขั้วตรงข้ามคือ ความโหยหาอดีตแบบภาพสะท้อน (Reflective Nostalgia) เน้นการสื่อ
ความหมายในรูปแบบใหม่ มีความกำกวมและความขัดแย้ง เปิดโอกาสให้ตีความอย่างอิสระ ทำให้เราเข้าใจได้
อย่างตรงไปตรงมาว่า น้ำหนักของการดัดแปลงเปลือกอาคาร สัมพันธ์กับรูปแบบของอาคารตั้งต้นอย่างหลีกเลี่ยง
ไม่ได้ หากอาคารมีรูปแบบที่สื่อสารความเป็นกรุงเก่าได้ดีอยู่แล้ว ก็ไม่ต้องการการดัดแปลงหรือการพยายามโน้ม
น้ำหนักเรื่องราวอื่นๆแทรกเข้าไป

เมื่อหน้าที่ทางด้านการใช้สอย (Pragmatic) และหน้าที่ในด้านการสื่อความหมาย (Symbolic) ไม่
สามารถถูกมองแยกขาดจากกันได้ การเปรียบเทียบลำดับที่เกิดขึ้นกับน้ำหนักของทฤษฎีการโหยหาอดีต จะทำให้
เราเริ่มมองเห็นและเข้าใจความสัมพันธ์ที่ดูเหมือนจะทั้งกลมกลืนและสวนทางกันในทั้งสองขั้ว

(รูปที่ 22) เปรียบเทียบลำดับในการเรียงตัวของข้อ Pragmatic และ Symbolic

เมื่อนำความสัมพันธ์ที่ได้มาเขียนเป็นแผนภูมิ จากบนลงล่างคือน้ำหนักของหน้าที่ด้านการใช้งาน (Pragmatic) จากซ้ายไปขวาคือน้ำหนักของหน้าที่การสื่อความหมาย (Symbolic) เรียงน้ำหนักจากความโหยหาอดีตแบบภาพสะท้อน (Reflective Nostalgia) ไปหาความโหยหาอดีตแบบอนุรักษ์นิยม (Restorative Nostalgia)

(รูปที่ 23) แผนภูมิเปรียบเทียบลำดับในการเรียงตัวของข้อ Pragmatic และ Symbolic

บทสรุป

เมื่ออ่านความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น พบว่าแนวทางในการปรับปรุงเปลือกอาคารโฮสเทลที่นำเสนอการโยยหาอดีตของความเป็นกรุงเก่า นั้น ในหน้าที่ด้านการใช้งาน (Pragmatic) ปัจจัยสำคัญขึ้นอยู่กับสภาพดั้งเดิมของอาคารและความเป็นสถานที่ (Place) หากสถานที่ตั้งของอาคาร มีบรรยากาศหรือคุณภาพของพื้นที่เพียงพอที่จะสร้างลักษณะการใช้งานลงบนวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมได้ สามารถปรับการใช้งานส่วนใหญ่ให้เข้ากับสภาพอากาศธรรมชาติได้ น้ำหนักของการใช้งานโฮสเทลแบบร่วมสมัยที่มีความเป็นมาตรฐานสากล ก็สามารถถูกมองข้ามหรือลดความสำคัญลงได้ กลายเป็นเพียงสิ่งสนับสนุนหรือทางเลือกสำรองของการใช้งาน อาคารจะแสดงตัวตนอย่างเบาบางหรือแทบจะกลมกลืนไปกับบริบทข้างเคียง เปลือกอาคารมีหน้าที่ใช้สอยที่สัมพันธ์กับการใช้งานภายใน ทำให้ผู้ใช้งานสามารถที่จะสังเกตการณ์สถานที่และบริบทรอบๆตัวได้ ทำให้ความต้องการในการสื่อสารด้วยระบบสัญลักษณ์ หรือการแทรกเรื่องราวอื่นที่ไม่จำเป็นน้อยลงตามไปด้วย

แต่หากสถานที่ตั้งของอาคารนั้นไม่มีบรรยากาศหรือคุณภาพของพื้นที่ที่เอื้ออำนวยสำหรับการใช้งานแบบวิถีชีวิตดั้งเดิมได้เลย การออกแบบอาคารจำเป็นที่จะต้องใช้หน้าที่ของการสื่อสาร เข้ามาช่วยสร้างคุณภาพของสถานที่และบริบทใหม่ขึ้นมา เพื่อช่วยในการสื่อสารความเป็นกรุงเก่า ไม่ว่าจะด้วยเปลือกอาคาร หรือการสร้างบรรยากาศภายในอาคารที่ทำให้เรามองข้ามบริบทที่ไม่เกี่ยวข้องรอบนอกไป

หน้าที่การสื่อความหมายจะเป็นรูปแบบอนุรักษ (Restorative) หรือภาพสะท้อน (Reflective) นั้นขึ้นอยู่กับสภาพอาคารที่ทำการปรับปรุง ส่วนมากหากสภาพอาคารมีความสามารถในการสื่อสารเรื่องราวกรุงเก่าได้อยู่แล้ว เช่น อาคารเรือนแถวไม้เก่า การปรับปรุงมักจะคงภาษาอาคารแบบดั้งเดิม สื่อสารในรูปแบบการอนุรักษ ถึงแม้จะมีการตัดแปลง แทรกการประดับตกแต่งแบบร่วมสมัยเข้าไป แต่ก็ยังเป็นเพียงส่วนเล็กน้อย น้ำหนักของเรื่องราวอื่นๆที่เข้ามาแทรกจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับคุณภาพของบริบท ในทางตรงกันข้าม หากอาคารที่ทำการปรับปรุงเป็นอาคารพาณิชย์สมัยใหม่ แม้จะมีบริบทท้องถิ่นที่ดีแค่ไหนก็ตาม ก็ยากที่จะใช้การสื่อสารแบบอนุรักษรูปแบบดั้งเดิม จำเป็นที่จะต้องใช้รูปแบบภาพสะท้อน หรือการสื่อสารแบบร่วมสมัยเป็นหลัก เพื่อช่วยสร้างสมดุล ลดความขัดแย้งของยุคสมัยและตอบรับหน้าที่ใช้สอยแบบร่วมสมัยของอาคาร

การทำความเข้าใจน้ำหนักต่างๆเหล่านี้ เป็นเครื่องมือที่จะช่วยทั้งเจ้าของโครงการและสถาปนิกตัดสินใจ ทิศทางความเป็นไปได้ในการออกแบบ และการกำหนดภาพลักษณ์ของโครงการ เพราะหากงานสถาปัตยกรรมจำเป็นที่จะต้องตอบคำถามของทั้งหน้าที่ทั้งสอง การสร้างสมดุลให้กับทั้งสองจะช่วยให้ทั้งการใช้สอยและเนื้อหาที่จะสื่อสารนั้น มีความสัมพันธ์เป็นไปในทางเดียวกัน ลดความกำกวม ความไม่ลงตัวและความขัดแย้ง ช่วยทำให้ตัวงานออกแบบไม่ต้องตัดขาดตัวเองออกจากบริบท ไม่ต้องสร้างวาทกรรมโน้มน้าวเพื่อปิดเบือนความจริงแท้ของตัวอาคารหรือสถานที่นั้นๆ และน่าจะมีส่วนช่วยส่งเสริมบรรยากาศของบริบทในภาพรวมให้ยังคงเอกลักษณ์หรืออัตลักษณ์ของความเป็นถิ่นที่ หรือภาพอันแจ่มชัดของเมืองให้ยังคงเอกภาพไว้ได้

เชิงอรรถ

ⁱ Joseph Rykwert, "Meaning and Building," *The Necessity of Artifice*, New York: Rizzoli, 1982.

ⁱⁱ Dalibor Vesely, *Architecture in the Age of Divided Representation: The Question of Creativity in the Shadow of Production*, Cambridge, MA: MIT Press, 2006.

ⁱⁱⁱ Alan Cruse, *Meaning in Language: An Introduction to Semantics and Pragmatics*, Oxford: Oxford University Press, 2011.

^{iv} Umberto Eco, *Semiotics and the Philosophy of Language*, Indiana: Indiana University Press, 1986.

^v Svetlana Boym, *The Future of Nostalgia*, New York: Basic Books, 2002.

^{vi} Adolf Loos, *Spoken into the Void*, Cambridge, Mass. : Published for the Graham Foundation for Advanced Studies in the Fine Arts, Chicago, Ill. and the Institute for Architecture and Urban Studies, New York, N.Y., by MIT Press, 1982.

^{vii} Svetlana Boym, *The Future of Nostalgia*, New York: Basic Books, 2002.

^{viii} บทความภาษาจากเว็บไซต์ <http://www.homedeedee.com/th/article/9092>

^{ix} Robert Venturi, Denise Scott Brown, Steven Izenour, *Learning from Las Vegas*, MIT Press, Cambridge MA, 1972, revised 1977.

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

ต้นข้าว ปาณินท์.(2553).*คนและความคิดทางสถาปัตยกรรม*. พิมพ์ครั้งที่1. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สมมติ.

ต้นข้าว ปาณินท์.(2561).*ปฐมบท ทฤษฎีสถาปัตยกรรม*. พิมพ์ครั้งที่1. กรุงเทพฯ: ลายเส้น.

มอสตาฟาวิ, โมย์เซน; เลเธอร์บาร์โรว, เดวิด.(2558).*ปรากฏ-กาล: ชีวิตของงานสถาปัตยกรรมผ่านเวลา*.

แปลโดย ต้นข้าว ปาณินท์. พิมพ์ครั้งที่1. กรุงเทพฯ: ลายเส้น.

อดอล์ฟ โลส.(2559).หมู่บ้านโพเทมกิน. ใน *อดอล์ฟ โลส บทสนทนากับความว่างเปล่า*. หน้า 65-71.

แปลโดย ต้นข้าว ปาณินท์. พิมพ์ครั้งที่1. กรุงเทพฯ: ลายเส้น.

ภาษาต่างประเทศ

Boym, Svetlana.(2002). *The Future of Nostalgia*, New York: Basic Books.

Cruse, Alan.(2011). *Meaning in Language: An Introduction to Semantics and Pragmatics*, Oxford:Oxford University Press.

Eco, Umberto.(1986). *Semiotics and the Philosophy of Language*, Indiana: Indiana University Press.

Rykwert, Joseph.(1982). "Meaning and Building," in *The Necessity of Artifice*, New York: Rizzoli.

Venturi, Robert. Denis Scott Brown, Steven Izenour.(1972). *Learning from Las Vegas*, MIT Press, Cambridge MA.

Vesely, Dalibor.(2006). *Architecture in the Age of Divided Representation: The Question of Creativity in the Shadow of Production*, Cambridge, MA: MIT Press.